

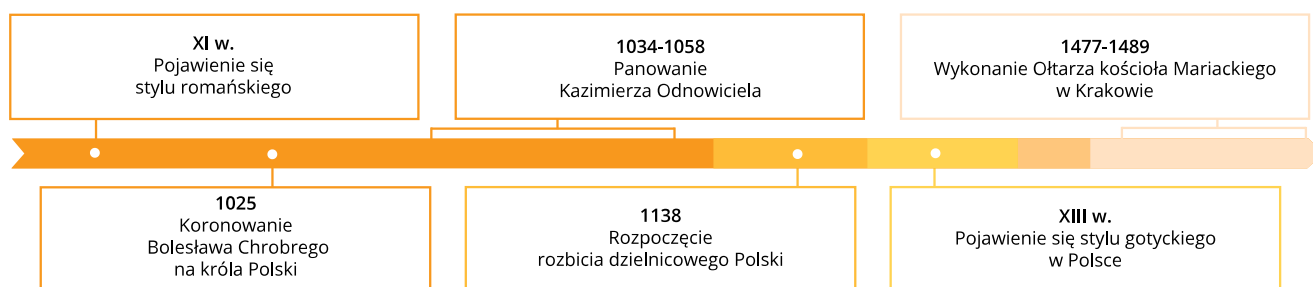
Z ciemności ku światłości - sztuka romańska i gotycka na ziemiach polskich

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Z ciemności ku światłości - sztuka romańska i gotycka na ziemiach polskich

Ostrów Tumski we Wrocławiu, widok na katedrę św. Jana Chrzciciela i kościół św. Krzyża.
Źródło: Robert A.Mason, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.5.

Wejście prowadzi przez zdobiony roślinnym ornamentem portal. Ku górze pnie się przysadzista kamienna wieża, zwieńczona krzyżem. Wnętrze tonie w mroku, przez wąskie okna ledwie sączy się światło. Proste, geometryczne formy, bez żadnych zbędnych detali. Nie minie nawet wiek, a bryła się wysmukli, wieże przybiorą strzelisty kształt. Mury przeprują niebotyczne okna, a dostające się przez nie światło zaleje całe wnętrze.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Nauczysz się rozpoznawać dzieła sztuki romańskiej i gotyckiej.
- Znajdziesz przykłady takich dzieł na mapie Polski i w swojej okolicy.

- Ocenisz, czy warto inwestować w odbudowę i restaurację dzieł sztuki średniowiecznej w Polsce.

Przeczytaj

Na chwałę Boga i fundatora

Wraz z przyjęciem chrztu Polska znalazła się w kręgu cywilizacji zachodniej i chrześcijaństwa obrządku łacińskiego. Miało to duży wpływ na rozwój polskiej kultury, w tym głównie architektury i sztuki. Polskie budowle wczesnego średniowiecza były wzorowane na przynoszonych z Zachodu wzorcach romańskich, dostosowywanych do polskich warunków. Grube mury, z małymi oknami przepuszczającymi niewiele światła, geometryczny kształt bryły i wysokie wieże – to cechy charakterystyczne tych realizacji. W tym czasie powstawały przede wszystkim budowle sakralne: zarówno monumentalne katedry i kościoły klasztorne ([benedyktynów](#), cystersów), jak i mniejsze obiekty w różnych miejscowościach.

Kolegiata św. św. Piotra i Pawła w Kruszwicy, wzniesiona w latach 1120–1140, wielokrotnie przebudowywana, odzyskała swój pierwotny kształt romański w wyniku prac konserwatorskich prowadzonych w kościele w latach 50. XX w. Z jakiego budulca wznoszono kościoły romańskie?

Źródło: 1bumer, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

W początkowym okresie (XI w.) głównie fundowali władcy. Ich tylko było stać na sfinansowanie budowy monumentalnej romańskiej świątyni. Później wiele obiektów powstawało z fundacji biskupów czy możnowładców. Najślawniejszym w tym gronie był Piotr Włostowic, potężny śląski możnowładca, dzięki któremu według legendy powstało ok. 70 świątyń. Fundatorzy często uwieczniali pamięć o sobie w fundowanych przez siebie budowlach (zobacz fotografię poniżej).

Kościół św. Idziego w Inowłodzu, powstał prawdopodobnie w XI w. z fundacji Władysława Hermana. Jakie wrażenie sprawia wystrój wnętrza świątyń romańskich?
Źródło: Chrumps, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Oprócz kościołów powstawały również obiekty świeckie. Kazimierz Odnowiciel wzniósł na Wawelu budowlę z wielką salą służącą celom reprezentacyjnym. Podobne realizacje, zwane pałacami, pojawiły się także w innych ośrodkach: Wrocławiu, Legnicy, Wiślicy, Łęczycy. Szczyt rozwoju sztuki romańskiej przypadł na czasy rozbiegania dzielnicowego. W wieku XII powstały największe i najświetniejsze projekty. Ich wielkość i bogata forma architektoniczna miały głosić nie tylko chwałę Boga, ale też świadczyć o potęgę fundatora. Większość obiektów romańskich, poza pałacami książęcymi, budowano z drewna, w związku z czym jedynymi budowlami kamiennymi były kościoły. Sieć świątyń nie była jeszcze tak gęsta, więc powstawały one głównie w większych ośrodkach lub jako świątynie klasztorne. Większość obiektów romańskich nie zachowała się do naszych czasów. To, co przetrwało, stanowi jedynie mały fragment realizacji architektonicznych z okresu wczesnego średniowiecza. W wielu przypadkach pozostały jedynie zarysy fundamentów.

Tympanon Jaksy pochodzący z klasztoru benedyktyńskiego (później premonstratensów) na Ołbinie we Wrocławiu, obecnie wmurowany w kościół św. Michała Archaniota. Jest to najstarszy tympanon w Polsce, z połowy XII w. Przedstawia Chrystusa tronującego, a po obu jego stronach: Jakcę z żoną Agapeją i księcia Bolesława Kędzierzawego z synem Leszkiem. Jaksa był zięciem Piotra Włostowica.

Źródło: Bonio, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Magia symbolu

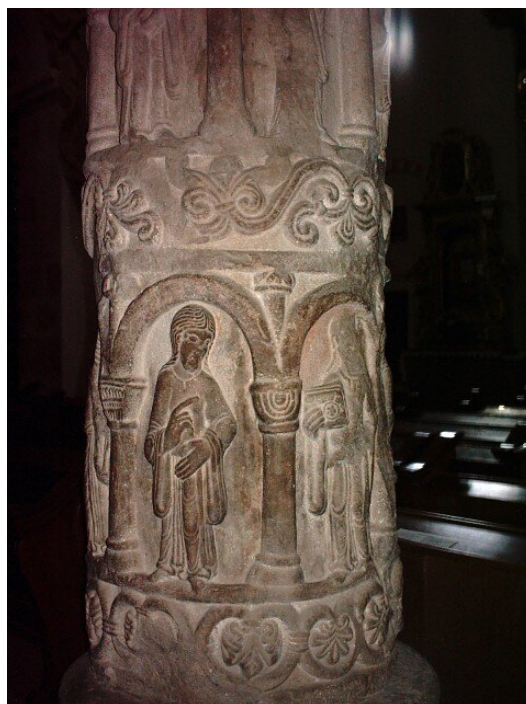
Gorzej sytuacja przedstawia się w zakresie zachowania do naszych czasów romańskiego wystroju wnętrz. Na podstawie zachowanych fragmentów można wnioskować, że był on bardzo bogaty i przywiązywano do niego duże znaczenie. Ściany pokrywano **polichromiami** (przetrwały takie w kolegiacie w Tumie pod Łęczycą), kolumny, **portale** czy **tympanony** – **reliefami**, a posadzki – mozaikami o geometrycznych wzorach.

Portal z klasztoru benedyktynów (później premonstratensów) na Ołbinie we Wrocławiu, XII wiek. Od XVI w., kiedy dokonano rozbiórki klasztoru ołbińskiego, jest wmurowany w elewację kościoła św. Marii Magdaleny. Stwórz własną definicję pojęcia "portal".

Źródło: Bonio, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Pewne wyobrażenie o bogactwie dekoracji wewnętrznej daje cykl rzeźb figuralnych zdobiących dwie kolumny w kościele klasztornym w Strzelnie. Wprawdzie dzieło to ma charakter unikatowy w skali Polski, ale nie ulega wątpliwości, że dawniej w ten sposób zdobione musiały być także inne świątynie.

Romańska kolumna z kościoła w Strzelnie, z przedstawieniem cnót: Cierpliwości i Roztropności, XII w. Udowodnij na powyższym przykładzie, że rzeźba romańska nie miała charakteru realistycznego.

Źródło: Pko, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Na czasy romańskie przypada także okres rozwoju sztuki odlewnictwa w brązie. W katedrach płockiej i gnieźnieńskiej zostały zamontowane brązowe drzwi pokryte bogatą dekoracją rzeźbiarską. Pierwsze, powstałe z inicjatywy biskupa płockiego Aleksandra z Malonne, przedstawiają sceny związane z historią zbawienia; drugie ilustrują żywot św. Wojciecha, począwszy od narodzin, a skończywszy na sprowadzeniu jego ciała do katedry gnieźnieńskiej.

Drzwi Płockie, wykonane z brązu, prowadzące do katedry płockiej. Są to najstarsze drzwi w Polsce, ufundowane przez biskupa płockiego Aleksandra z Malonne, obecnie wmurowane w soborze św. Sofii w Nowogrodzie Wielkim. Odnajdź wśród przedstawień scenę ukazującą fundatora.

Źródło: Chrisiek at Polish Wikipedia, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

Wydłużone tułowia, wielkie głowy, nieproporcjonalne dłonie – wszystko to sprawia wrażenie surrealistyczne. Ale w epoce romańskiej nie był ważny realizm. Chodziło o to, by za pośrednictwem rzeźby czy malarstwa przedstawić pewne ogólne prawdy, zganić przywary, wyeksponować cnoty. A jak najlepiej to zrobić? Odwołując się do pewnych dobrze znanych symboli. W tym sensie dekoracja wnętrza świątynnych pełniła przede wszystkim funkcję dydaktyczną. Niewykształconym, niepiśmiennym i niezbyt dobrze jeszcze obznajomionych z prawdami wiary rzeszom wiernych przybliżano historię zbawienia, żywoty świętych.

Bliżej Boga

Bóg jest pięknem i światłością – tak mówili chrześcijańscy filozofowie doby średniowiecza. Sztuka zatem powinna tak być kształtowana, by te cechy Stwórcy

uwidaczniać. Czy styl romański spełniał te warunki? Tonące w mroku i ascetyczne budowle przestały odpowiadać duchowi nowych czasów. Ponadto nastąpił duży postęp technologii budowania, dzięki czemu było możliwe osiągnięcie większych rozmiarów i większej strzelistości świątyń – narodził się **gotyk**. Powstały we Francji styl powoli od XIII w. zaczął się zadawiać na ziemiach polskich. Tak samo jak w przypadku stylu romańskiego nabrał on cech regionalnych i dostosował się do nowych warunków. W niektórych regionach Polski budowle wznoszono wyłącznie z cegły, zamiast wysokich wież stawiano ażurowe szczyty (niektóre kościoły w ogóle wież nie miały), obiekty nie były tak wysokie ani tak dekoracyjne jak w ojczyźnie gotyku. W Polsce panowały inne warunki klimatyczne, zimy były ostrzejsze, a opady śniegu większe, zalegał on na murach i dachach. Powodowało to, że wznoszenie wysokich i smukłych wież oraz stawianie przypór nie było zbyt praktyczne i groziło zawaleniem budowli.

Gotyk miał wpływ także na rozwój budownictwa świeckiego, i to o wiele większy niż styl romański. Królowie i książęta wznosili zamki, naśladowali ich biskupi czy możnowładcy, inwestując w nowe rezydencje. W miastach w stylu gotyckim stawiano budowle publiczne, jak domy kupców, kamienice, ratusze, mury miejskie i inne.

Kolegiata Bożego Ciała w Bieczu, jeden z najcenniejszych zabytków gotyckiej architektury sakralnej w Polsce, wznoszona od drugiej połowy XV w.

Źródło: Paulina Wachowicz, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 1.0.

Barbakan w Krakowie, część fortyfikacji miejskich Krakowa, wysunięta najbardziej na północ, wzniesiona pod koniec XV w., za panowania Jana Olbrachta. Wskaż elementy obronne budowli.

Źródło: Mach240390, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 4.0.

Gotyk pozostawiał na ziemiach polskich wiele wybitnych dzieł. Jak chyba żaden inny styl wszedł na stałe do krajobrazu architektonicznego Polski i zdominował go na wiele stuleci.

Ku większemu realizmowi

Gotyk przyniósł przełom w zakresie malarstwa i rzeźby. Obie dziedziny zaczęły odgrywać ważniejszą rolę niż w okresie romańskim, choć cel pozostał ten sam: przybliżanie prawd wiary. Budowle gotyckie, zwłaszcza kościoły, wymagały stosownego wystroju rzeźbiarskiego i malarskiego. Najważniejszym miejscem w świątyni, ku któremu zwracały się oczy wszystkich wiernych, był ołtarz.

Ołtarz główny (retabulum) kościoła Mariackiego w Krakowie przedstawia scenę Zaśnięcia Najświętszej Maryi Panny. Został on wykonany na zamówienie rady miejskiej przez przybyłego z Norymbergi Wita Stwosza w latach 1477–1489. Określ, w której części ołtarza znajduje się tytułowa scena z przedstawieniem Zaśnięcia Maryi.

Źródło: Pko, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Od ok. XIV w. upowszechnił się w Polsce typ ołtarza szafowego, składającego się zazwyczaj z trzech części (tzw. tryptyk). Skrzynię środkową zwykle wypełniała rzeźba, a skrzydła boczne pokryte były malowidłami. Zdarzały się ołtarze wyłącznie malarskie lub rzeźbiarskie. Ten drugi typ reprezentuje ołtarz Wita Stwosza z kościoła Mariackiego w Krakowie, stanowiący jedno z największych osiągnięć rzeźby gotyckiej na ziemiach polskich.

Pieta z Tubądzina, malowidło wykonane na desce przedstawia Maryję z ciałem zmarłego Syna na kolanach. Dzieło powstało ok. połowy XV w., jego autor, anonimowy, określany jest jako Mistrz Opłakiwania. Obecnie znajduje się w Muzeum Narodowym w Warszawie. Określ, jakie uczucia malują się na twarzy Maryi.
 Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Wystrój kościołów nie ograniczał się tylko do ołtarzy. Składały się na niego także inne rzeźby i malowidła oraz wytwory rzemiosła artystycznego (tzw. parametry kościelne). Kronikarze nieraz wspominali o hojności królów polskich w wyposażaniu polskich świątyń. Ulubionymi motywami w malarstwie i rzeźbie gotyckiej były przedstawienia Maryi z Dzieciątkiem na ręku ([Madonna](#)) lub z ciałem Jezusa na kolanach ([pieta](#)).

Piękna Madonna Gdańska, rzeźba anonimowego twórcy z ok. połowy XV w., znajduje się obecnie w kaplicy św. Anny w gdańskim kościele Mariackim.

Źródło: Ludwig Schneider, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Sposób przedstawiania Maryi jest przykładem tzw. stylu pięknego, związanego ze środowiskiem dworskim. Charakteryzował się on elegancją, harmonijnością oraz specyficzną kompozycją: postać Maryi była lekko wygięta, trzymała Jezusa opartego na biodrze.

Z końcem średniowiecza we wnętrzach świątyń coraz częściej umieszczano płyty nagrobne lub – w przypadku znaczniejszych zmarłych – stawiano nagrobki. Jednym z pierwszych na ziemiach polskich i jednocześnie najświetniejszych dokonań rzeźby gotyckiej w Europie jest nagrobek księcia śląskiego Henryka Probusa.

Nagrobek Henryka IV Probusa, księcia wrocławskiego, z początku XIV w., dzieło anonimowego artysty. Oceń, czy słusznie nagrobek ten uchodzi za arcydzieło sztuki gotyckiej. Możesz wyjść od porównania z rzeźbą romańską.

Źródło: tylko do użytku edukacyjnego.

Niewiele dzieł w stylu gotyckim zachowało się do naszych czasów, ale te, które przetrwały, dają wyobrażenie o kunszcie średniowiecznych mistrzów i bogactwie wystroju świątyń.

Słownik

kolegiata

(z łac. *collegium* – zgromadzenie równoprawnych urzędników) kościół niebędący katedrą, istnieje przy nim zgromadzenie kanoników

tympanon

(gr. *τύμπανον* → bęben) detal architektoniczny (głównie rzeźbiarski) wieńczący portal, czyli wejście do budynku; stosowany w architekturze romańskiej

relief

płaskorzeźba w sztukach plastycznych, kompozycja rzeźbiarska wykonana z pozostawieniem na niej tła

polichromia

(gr. *πολύχρωμος* → wielobarwny) wielobarwne malowidło na ścianach, sufitach; stosowana na zewnątrz lub wewnątrz budynków; w średniowieczu wykonywana głównie techniką fresku

benedyktyni

(łac. *Benedictus*) Zakon Świętego Benedykta, założony w VI w. przez Benedykta w Nursji, zakon o charakterze kontemplacyjnym, działający według zasady *ora et labora* (z łac. módl się i pracuj); najstarszy zakon mniszy na zachodzie Europy

portal

ujęte w ramy architektoniczne ozdobne obramienie drzwi wejściowych, występował w sztuce romańskiej i gotyckiej

gotyk

(od germańskiego plemienia Gotów) – styl w sztuce europejskiej], powstały ok. poł. XII we Francji, który następnie rozprzestrzenił się w całej Europie

Piękna Madonna

motyw występujący w rzeźbie średniowiecznej polegający na ukazaniu Matki Boskiej z Dzieciątkiem Jezus na ręku

pieta

(łac. *pietas* – miłość zgodna z powołaniem) – w sztukach plastycznych przedstawienie Matki Boskiej z ciałem martwego Chrystusa na kolanach, motyw występujący w sztuce średniowiecznej okresu gotyku

Słowa kluczowe

gotyk, architektura, rzeźba gotycka, tryptyk, styl romański, benedyktyni, cystersi, kultura średniowieczna

Bibliografia

M. Walczak, *Kościół gotycki w Polsce*, Wydawnictwo M, Kraków 2015.

M. Walicki, *Sztuka Polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1971.

A. Grzybowski, *Gotycka architektura murowana w Polsce*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015.

Animacja

Polecenie 1

Zapoznaj się z animacją. Określ, jakie dostrzegasz prawidłowości w rozmieszczeniu zabytków architektury romańskiej i gotyckiej na ziemiach polskich. W których regionach można było spotkać najwięcej zabytków architektury romańskiej, a w których gotyckiej. W odpowiedzi posłuż się nazwami geograficznymi.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DcqnszrJK>

Film opowiadający o sztuce romańskiej i gotyckiej na ziemiach polskich.

Polecenie 2

Wyjaśnij, z czego mogło wynikać różne rozmieszczenie zabytków architektury romańskiej i gotyckiej. W którym regionie najwcześniej zaczął się rozwijać gotyk na ziemiach polskich? Wyjaśnij, dlaczego.

Twoja odpowiedź

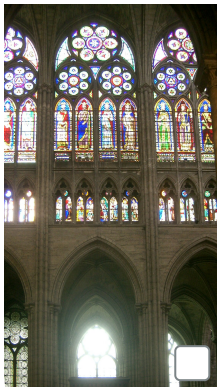
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz fotografie, które przedstawiają zabytki architektury romańskiej.

Źródło fotografii: Wikimedia Commons

Przeanalizuj poniższe ilustracje przedstawiające dzieła architektury, rzeźby i malarstwa okresu średniowiecza w Polsce, a następnie określ, które są romańskie, a które gotyckie.

1 – kościół św. Tomasza Kantuarijskiego w opactwie cystersów w Sulejowie.

Źródło: Maciej Szczepańczyk Mathiasrex, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Romańskie

Gotyckie

2 – wieża ratuszowa
w Krakowie.

9 – witraże z kościoła
Wniebowzięcia NMP
w Chełmnie.

7 – zamek krzyżacki w Malborku.

8 – *Pieta z Lubiąży*.

3 – kamienica Kopernika
w Toruniu.

6 – fragment portalu z opactwa
benedyktynskiego na Ołbinie we
Wrocławiu, dziś wmurowany

w nawę boczną kościoła św.
Marii Magdaleny we Wrocławiu.

4 – rotunda św. Prokopa
w Strzelnie.

10 – tympanon
z przedstawieniem króla Dawida
i królowej Batszeby w Trzebnicy.

5 – bazylika archikatedralna
Wniebowzięcia NMP i św.
Andrzeja we Fromborku.

1 – kościół św. Tomasza
Kantuaryjskiego w opactwie
cystersów w Sulejowie.

Ćwiczenie 3

Drzwi Gnieźnieńskie to jeden z najcenniejszych zabytków sztuki romańskiej na ziemiach polskich. Zostały one odlane w brązie prawdopodobnie w czasach panowania Mieszka III Starego. Osadzone są w portalu wewnętrznym kruchty południowej archikatedry gnieźnieńskiej. Na dwóch skrzydłach zostało przedstawionych osiemnaście scen z życia św. Wojciecha. Dopasuj podpisy do konkretnych scen.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

[opis fragmentów scen na podstawie wikipedia.pl]

Gotyk w Polsce nie był stylem jednolitym, wykształcił różne odmiany regionalne. Zapoznaj się z opisami trzech szkół: pomorskiej, śląskiej i małopolskiej, a następnie dopasuj do każdej ze szkół określony zabytek.

SZKOŁA POMORSKA:	SZKOŁA ŚLĄSKA:	SZKOŁA MAŁOPOLSKA:
- gotyk ceglany - budowle halowe (trzy nawy tej samej wysokości) - budowle jednowieżowe - ażurowe, dekoracyjne szczyty - bogate laskowania - wpływy niemieckie	- gotyk ceglany - strzeliste, dekoracyjne szczyty - układ bazylikowy - różnorodne sklepienia - wzory niemieckie i czeskie	- użycie kamienia i cegły - budowle bazylikowe (dwie nawy boczne niższe) i halowe - różnorodne sklepienia - przypory/szkarpy

Źródła fotografii: Wikimedia Commons.

Oceń, czy na obu ilustracjach przedstawiono nagrobki wykonane w stylu gotyckim. Jakie widać na nich podobieństwa i różnice w ukazaniu postaci zmarłych?

Nagrobek Władysława II Jagiełły.

Źródło: Poznaniak, Wawel/wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 2.5.

Tumba Kazimierza Jagiellończyka wraz z baldachimem na XIX-wiecznej grafice.

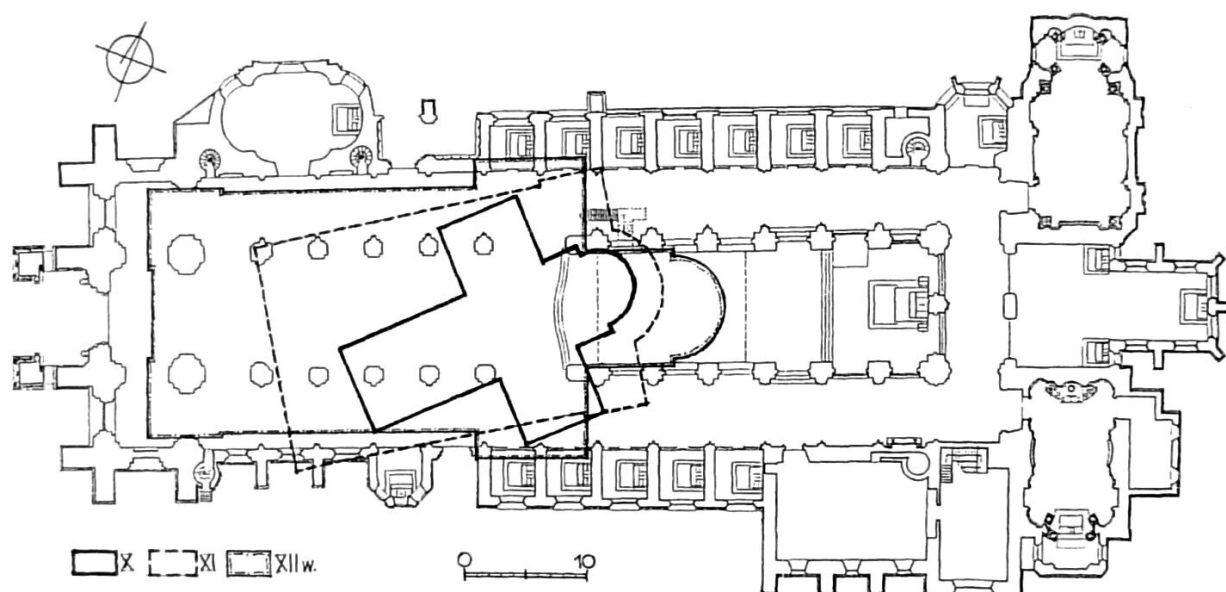
Źródło: Maksymilian Fajans, Aleksander Przeździecki, *Wzory sztuki średniowiecznej i z epoki Odrodzenia po koniec wieku XVII. Serya 2*, Warszawa-Paryż 1855–1858, domena publiczna.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 6

Przeanalizuj plan gotyckiej katedry we Wrocławiu, a następnie określ, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe, czy fałszywe.

Plan katedry gotyckiej z oznaczeniem wcześniejszych budowli wg Edmunda Małachowicza.

Źródło: dostępny w internecie: medievalheritage.eu.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Katedra gotycka była trzecią z kolei katedrą we Wrocławiu wybudowaną w okresie średniowiecza.	☐	☐
Wcześniejsze katedry wzniesiono w stylu romańskim.	☐	☐
Wszystkie katedry były trójnawowe.	☐	☐
Wierni wchodzili do katedry od strony zachodniej.	☐	☐

Przeanalizuj ilustrację przedstawiającą freski w zamkowej kaplicy Trójcy Świętej w Lublinie. Sformułuj na tej podstawie wnioski na temat wpływów w sztuce polskiej epoki średniowiecza.

Freski z zamkowej kaplicy Trójcy Świętej w Lublinie, XIV/XV w.

Źródło: Hans A. Rosbach, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoja odpowiedź

Ćwiczenie 8

Zaplanuj własną trasę zwiedzania zabytków sztuki średniowiecznej w twojej okolicy. Uwzględnij zabytki architektury, malarstwa oraz rzeźby. W przypadku dzieła malarskiego i rzeźby zaznacz miejsca, w których są one obecnie przechowywane, np. muzea. Sformułuj kryteria, na podstawie których dokonałeś/dokonałaś selekcji obiektów. Twoja trasa powinna uwzględniać przynajmniej sześć różnych obiektów.

Sformułuj kryteria

Utwórz plan trasy

Dla nauczyciela

Autor: Dorota Czarny

Przedmiot: Historia

Temat: Z ciemności ku światłości – sztuka romańska i gotycka na ziemiach polskich

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

XIII. Kultura średniowiecza.

Uczeń:

4) charakteryzuje sztukę romańską i gotycką.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- umie rozpoznawać dzieła sztuki romańskiej i gotyckiej.
- znajduje przykłady takich dzieł na mapie Polski i w swojej okolicy.
- ocenia, czy warto inwestować w odbudowę i restaurację dzieł sztuki średniowiecznej w Polsce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm

Metody i techniki nauczania:

- wędrujące plakaty;
- JIGSAW;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;

- dyskusja.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty, markery

Przebieg zajęć:

Przed lekcją:

Nauczyciel prosi uczniów aby zapoznali się z tekstem zawartym w e-podręczniku włącznie z animacją, żeby w czasie lekcji wykazać się znajomością podstawowych wiadomości dotyczących średniowiecznych stylów.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel podaje temat i cele lekcji.
2. Nauczyciel dzieli klasę na dwie grupy (pierwsza to styl romański a druga gotycki) i przygotowuje materiały do dzisiejszej lekcji: arkusze, markery, fotografie.
3. Wyjaśnia, że dzisiaj będą pracować metodą wędrujących plakatów i JIGSAW (w razie potrzeby wyjaśnia na czy te metody polegają)

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel poleca, aby uczniowie odliczyli do sześciu. Następnie tworzą oni grupy zgodnie ze wskazanym numerem, każdy z zespołów skupia się na danym zagadnieniu:
- Grupa 1 i 4 – mają za zadanie opracować architekturę danego stylu – wskazać najważniejsze elementy – cechy i poprzeć przykładami, zdjęciami przygotowanymi przez nauczyciela.
 - Grupa 2 i 5 – skupiają się na rzeźbie w danej epoce oraz podają i przedstawiają przykłady – zdjęcia.
 - Grupa 3 i 6 – ma za zadanie omówić i wskazać cechy malarstwa w danym stylu oraz poprzeć przykładami.

Na umówiony znak plakaty są przekazywane grupie obok (tylko w obrębie danej epoki 1(4) do 2(5), 2(5) do 3(6) a 3(6) do 1(4))– zgodnie ze wskazówkami zegara, aż do momentu, gdy plakaty wrócą do pierwotnej grupy. Nauczyciel cały czas koordynuje pracę uczniów.

2. Po wyznaczonym czasie grupy mieszają się – uczniowie z poszczególnych zespołów, opracowujący ten sam fragment materiału (np. architektura – romańska i gotycka itd.), spotykają się w grupach ekspertów. Tam porządkują swoją wiedzę, wskazują podobieństwa i różnice, wyjaśniają wątpliwości i zastanawiają się, w jaki sposób najlepiej przedstawić, zinterpretować swoje zadanie. Uczniowie wracają do swoich macierzystych zespołów i uczą się wzajemnie. Każdy członek grupy powinien umieć rozpoznać dzieła sztuki romańskiej i gotyckiej.
3. Po wyznaczonym czasie wszystkie grupy w widocznym miejscu wywieszają swoje arkusze a chętne osoby lub wyznaczone omawiają je.
4. Praca z multimediami („Animacja”). Nauczyciel czyta polecenie nr 1: „Określ, jakie dostrzegasz prawidłowości w rozmieszczeniu zabytków architektury romańskiej i gotyckiej na ziemiach polskich. W których regionach można było spotkać najwięcej zabytków architektury romańskiej, a w których gotyckiej. W odpowiedzi posłuż się nazwami geograficznymi.” i poleca uczniom, aby w parach wykonali zadanie w oparciu o wskazówki zawarte w e-materiale. Po ustalonym czasie przedstawiciele wybranych dwójek uczniowskich prezentują propozycję odpowiedzi, pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej.
5. Nauczyciel zadaje pytanie do dyskusji: czy warto inwestować w odbudowę i restaurację dzieł sztuki średniowiecznej w Polsce? Uczniowie na podstawie poznanych materiałów z lekcji i wiedzy, jaką posiadają, odpowiadają na pytanie, podając swoje argumenty.

Faza podsumowująca

1. Jako podsumowanie lekcji uczniowie wykonują indywidualnie ćwiczenia 2 i 4 z sekcji „Sprawdź się”. Po wykonaniu ćwiczeń wspólnie z prowadzącym omawiają odpowiedzi.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć i ocenia pracę uczniów, wskazując jej mocne i słabe strony.

Praca domowa:

1. Wykonaj ćwiczenie 8: Zaplanuj własną trasę zwiedzania zabytków sztuki średniowiecznej w twojej okolicy. Uwzględnij dzieła architektury, malarstwa oraz rzeźby. W przypadku dzieła malarstwa i rzeźby zaznacz miejsca, gdzie są one obecnie przechowywane, czyli np. muzea. Sformułuj kryteria, na podstawie których dokonałeś/dokonałaś selekcji obiektów. Twoja trasa powinna uwzględniać przynajmniej sześć różnych obiektów.

Materiały pomocnicze:

M. Walczak, *Kościoły gotyckie w Polsce*, Wydawnictwo M, Kraków 2015

M. Walicki, *Sztuka Polska przedromańska i romańska do schyłku XIII wieku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1971

Z. Świechowski, *Sztuka polska. Romanizm*, t.1 serii Sztuka świata, Arkady, Warszawa 2005

A. Grzybowski, *Gotycka architektura murowana w Polsce*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2015

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Nauczyciel może wykorzystać animację do przeprowadzenia lekcji odwróconej.

Spis ilustracji nieopisanych:

- Ćwiczenie 1 - Ilustracja 1: Kościół mariacki, Stargard Szczeciński; CC BY-SA 3.0, fot. Kapitel, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 1 - Ilustracja 2: Fasada Bazyliki NMP w Inowrocławiu; domena publiczna, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 1 - Ilustracja 3: Opactwo Boscodon, Francja; CC BY-SA 3.0, fot. Morburre, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 1 - Ilustracja 4: Bazylika Saint-Denis, Francja; CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 3 - Ilustracja: Drzwi portalu kruchty Bazyliki Gnieźnieńskiej; domena publiczna, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 4 - Ilustracja 1: Katedra w Amiens; CC BY-SA 2.0, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 4 - Ilustracja 2: Kościół Mariacki w Krakowie; CC BY-SA 3.0, fot. Jan Mehlich, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 4 - Ilustracja 3: Kościół kolegialny św. Krzyża i św. Bartłomieja; CC BY-SA 3.0, fot. Kroton, Wikimedia Commons.
- Ćwiczenie 4 - Ilustracja 4: Bazylika archikatedralna we Fromborku; CC BY-SA 3.0, fot. Holger Weinandt, Wikimedia Commons.